

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 32

FÖRSTA KAMMAREN

1963

8—13 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 12 november

Sid.

Interpellation av herr Petersson, Erik Filip, ang. säkerhetsanordningar vid transport och förvaring av värdepast. 4

Onsdagen den 13 november

Svar på interpellation av herr Jonasson ang. markkompensation vid bolags förvärv av vissa mindre jordbruksfastigheter 6

Skatteutjämning mellan landstingen 11

Om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik 13

Om bevakande av samernas intressen vid vattenutbyggnad i Norge 19

Interpellation av herr Nyman om postgymnasial utbildning av icke traditionell akademisk art 21

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 13 november

Statsutskottets utlåtande nr 156, ang. ersättningen till växelstationsföreståndare som entledigats till följd av växelstations automatisering 11

— nr 157, om pension till vissa reservtelegrafexpeditörer 11

— nr 158, om viss ersättning till förre gruvarbetaren O. A. Wiita-vaara 11

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 52, ang. skatteutjämning mellan landstingen	11
— nr 54, om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts Stiftelsen Petroleumbranschens Beredskapsfond	13
Andra lagutskottets utlåtande nr 60, om vidgad rätt till fria resor för värnpliktiga	13
— nr 61, ang. tidpunkten för firande av Marie bebådelsedag	13
— nr 62, ang. vissa spörsmål sammanhängande med överskottsmedel å folkpensioner för patienter å mentalsjukhus	13
— nr 63, om åtgärder i syfte att stärka skyddet för blivande mödrar	13
Tredje lagutskottets utlåtande nr 31, ang. vissa anspråk enligt vattenlagen	13
— nr 32, om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik, m. m.	13
— nr 33, om rätt för trossamfund att uppföra kyrko- och församlingsbyggnader på mark för allmänt ändamål	19
— nr 34, om bevakande av samernas intressen vid vattenutbyggnad i Norge	19
— nr 36, ang. rättegångskostnader vid ingrepp enligt gruvlagen ..	20

Fredagen den 8 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 31 nästlidne oktober.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 802.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 188, angående godkännande för Sveriges del av ändringar i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen, m. m.; och

nr 197, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 156, i anledning av väckta motioner angående ersättningen till växelstationsföreståndare som entledigats till följd av växelstations automatisering;

nr 157, i anledning av väckt motion om pension till vissa reservtelegrafexpeditörer; och

nr 158, i anledning av väckt motion om viss ersättning till förre gruvarbetaren O. A. Wiitavaara;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 52, i anledning av väckta motioner angående skatteutjämning mellan landsingen; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts Stiftelsen Petroleumbranschens Beredskapsfond;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till fria resor för värnpliktiga;

nr 61, i anledning av väckt motion angående tidpunkten för firande av Marie bebådelsedag;

nr 62, i anledning av väckt motion angående vissa spörsmål sammanhängande med överskottsmedel å folkpensioner för patienter å mentalsjukhus; och

nr 63, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att stärka skyddet för blivande mödrar; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av motioner angående vissa anspråk enligt vattenlagen;

nr 32, i anledning av motioner om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik, m. m.;

nr 33, i anledning av motioner om rätt för trossamfund att uppföra kyrko- och församlingsbyggnader på mark för allmänt ändamål;

nr 34 i anledning av motioner om bevakande av samernas intressen vid vattenutbyggnad i Norge; och

nr 36, i anledning av motioner angående rättegångskostnader vid ingrepp enligt gruvlagen.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 803, av herr *Wallmark*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående markförvärv för nya förläggings- och övningsområden för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente; samt

nr 804, av herr *Wikner m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.05.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 12 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 5 och den 6 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 188, angående godkännande för Sveriges del av ändringar i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 197, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 803 och 804.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 156—158, bevillningsutskottets betänkanden nr 52 och 54, andra lagutskottets utlåtanden nr 60—63 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 31—34 och 36.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 195, med förslag till lag om biskopsval, m. m.;

nr 198, angående bestridande av kostnaderna för grupplivförsäkring för präster och kyrkomusiker, m. m.; samt

nr 199, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 9:o), 14:o), 15:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning angående reservation av tomt för en ny riksbanksbyggnad, m. m.

Interpellation ang. säkerhetsanordningar vid transport och förvaring av värdepost

Herr **PETERSSON, ERIK FILIP**, (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Förra veckan begicks en uppseendeväckande rånkupp mot poststationen i Nässjö, varvid värdepost av betydande omfattning tillgreps. Enligt uppgifter i pressen skedde den i verklig gangsterstil, och det får betecknas som ett under att ingen människa dödades av rånarna. Liknande kupper i avsikt att komma över värdepost har tidigare förekommit flera gånger. Det förefaller som om brottslingar gärna väljer posten till föremål för sina operationer, och man kan därför fråga sig om sättet för transport och förvaring av värdepost sker på ett från säkerhetssynpunkt betryggande sätt.

Det ovan nämnda rånöverfallet aktualiserar frågan om den i berörda uppgifter arbetande personalen har tillgång

Interpellation ang. säkerhetsanordningar vid transport och förvaring av värdepost till erforderligt skydd i liknande situationer.

Då det måste vara en samhällets uppgift att med alla till buds stående medel förhindra våldsbrott anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor:

1. Anser statsrådet nuvarande anordningar i fråga om transport och förvaring av värdepost tillfredsställande i fråga om säkerhet och personalens skydd?

2. Om så inte är fallet vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 805, av herr *Carlsson, Georg*, och herr *Carlsson, Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående markförvärv för nya förläggings- och övningsområden för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente;

nr 806, av herr *Nilsson, Ferdinand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående markförvärv för nya förläggings- och övningsområden för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente;

nr 807, av herr *Berg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 808, av herr *Berg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 809, av herr *Jonasson* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 810, av herr *Jonasson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 811, av herr *Jonasson m. fl.*, i an-

ledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 812, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 813, av herr *Lundström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 814, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Carlsson, Georg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 815, av herr *Petersson, Erik Filip, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 816, av herr *Petersson, Georg, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 817, av herr *Petersson, Harald*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 818, av herr *Schött m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 819, av herrar *Sundin* och *Virgin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 820, av herr *Sundin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.;

nr 821, av herr *Svensson, Rikard, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.10.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 13 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Ang. markkompensation vid bolags förvärv av vissa mindre jordbruksfastigheter

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Jonassons interpellation angående markkompensation vid bolags förvärv av vissa mindre jordbruksfastigheter, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig

dels om jag uppmärksammat att mindre jordbruksfastigheter, som ligger inom eller gränsar till bolags markinnehav, i allt större utsträckning överförs till bolags ägo utan att bondejordbruket erhåller motsvarande markkompensation,

dels om jag är beredd vidta åtgärder för att sådan kompensation skall lämnas.

Som herr Jonasson själv anför i sin interpellation ger 1925 års bolagsförbudslag möjlighet till s. k. arronderingsförvärv, d. v. s. bolag kan få tillstånd att förvärva mindre områden, som ligger i eller gränsar till ett eget större skogsområde utan att lämna markkompensation. Herr Jonasson gör gällande, att denna typ av förvärv skulle ha ökat i omfattning. Enligt vad jag inhämtat från lantbruksstyrelsen kan den sammanlagda arealen av under 1961 och 1962 medgivna arronderingsförvärv uppskattas till mindre än 300 hektar per år. Interpellantens farhågor att dessa förvärv skulle i avsevärd utsträckning rubba ägarbalansen inom skogsbruket förefaller mig därför vara betydligt överdrivna.

Beträffande förvärvens storlek i de enskilda fallen vill jag anföra följande. Vad 1959 års riksdag uttalade om i arronderingsförvärv ingående sämre jordbruksjord, som bör skogsodlas, medför en förskjutning uppåt av arronderingsförvärvens arealer. Därutöver är det enligt min mening av betydelse att vid bedömningen av storleken av förvärvsområden hänsyn tas till utvecklingens krav i fråga om ett ekonomiskt och rationellt skogsbruk. Användningen av moderna tekniska hjälpmedel för olika skogliga åtgärder ställer större anspråk på de skogliga behandlingsytornas storlek och form än vad fallet var för endast några år sedan. På grund härav är det naturligt att förvärv av enklaver med större areal än vad som förr ansågs motiverat kan tillåtas, därför att de — för att använda 1925 års riksdags ord — finnes äga avsevärd betydelse för skogsbrukets rationella skötsel på angränsande mark.

Mot bakgrunden av det anförda kan jag inte finna anledning till några åtgärder av det slag herr Jonasson åsyftar.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Det är naturligtvis ingen för närvarande särskilt stor fråga, som det här gäller, men med den utveckling som pågår kan det bli en större fråga. Framför allt är det en rätt viktig principfråga vad gäller ägofördelningen. Frågan saknar inte heller betydelse för den enskilde skogsägaren och jordbrukaren.

Den princip som man tidigare har utgått ifrån och som man vid flera till-

Ang. markkompensation vid bolags förvärv av vissa mindre jordbruksfastigheter

fällen uttalat från riksdagens sida är att den nuvarande fördelningen av skogen mellan olika ägarkategorier skall bibehållas. Vi har också fördenskull fått den s. k. bolagsförbudslagen, som enligt lagstiftarnas mening skall hindra bolagen från att utöka sitt markinnehav. Såsom jag framhållit i interpellationen och som också framgår av statsrådets svar ger dock bolagsförbudslagen viss möjlighet för s. k. arronderingsförvärv.

Enligt interpellationssvaret skulle dylika arronderingsförvärv ha förekommit endast i obetydlig omfattning. Enligt jordbruksministern skulle det röra sig om högst 300 hektar per år. Siffran är inte så där absolut fast angiven, den kan vara större. Det kan ju också vara så att dessa arronderingsförvärv förekommer i större utsträckning på vissa orter än på andra. Därför har man kanske litet olika uppfattning om omfattningen av dessa markförvärv.

För att få till stånd en bättre arrondering av skogsfastigheterna, pågår, som vi väl alla känner till, en ganska omfattande bytesverksamhet. Vad jag är ängslig för är att utvecklingen kan gå i den riktningen att bolagen genom denna bytesverksamhet söker utöka sin samlade skogsmarksareal och till sig »drar hem» skog, om jag får använda ett sådant uttryck. Om utvecklingen går i den riktningen kan det befaras att arronderingsförvärv av denna typ kommer att öka i framtiden. Det blir då lättare att betrakta rena köp som arronderingsförvärv när bolagen i realiteten härigenom endast utnyttjar möjligheterna att förvärva enklaver och annat för att göra sina egna stora block av skogsmark ännu större. Tendensen är nämligen klar att man numera som arronderingsförvärv betraktar förvärv av betydligt större områden än vad som tidigare varit möjligt.

Jag beklagar att jordbruksministern finner denna utveckling i viss mån motiverad. Om man genom bytesverksamhet vill få till stånd större bruknings-

enheter, större sammanhängande block skogsmark, för bolagen är det givetvis inte i och för sig något fel. Detta bör dock inte få tagas till intäkt för att bolagsförvärv av större arealer utan vidare skall betraktas som arronderingsförvärv. Bolagen bör i stället då lämna motsvarande markkompensation. Det är på den punkten som jag är litet betänksam. Jag vill för min del bestämt hävda att om riksdagen har uttalat sig för att den nuvarande ägarbalansen inom skogsbruket i stort sett skall bibehållas, bör vi ju också tillse att detta respekteras för framtiden.

När bolagen avhänder sig en liten åkerbit — jag har själv köpt en sådan — kräver de markkompensation till 100 procent. Det är mot den bakgrunden som man bör se arronderingsförvärv, som enligt min uppfattning måste bedömas mycket restriktivt.

Även om denna fråga inte är stor rent allmänt sett, kan den dock för vissa enskilda människor ha stor betydelse. Den mark det här gäller kunde bli en värdefull förstärkning för många enskilda. Om vi ser på dessa bolagens möjligheter att förvärva skogsmark och än mer på domänverkets markpolitik, måste vi väl ändå medge att utvecklingen entydigt visar att det pågår en förskjutning från enskilda skogsägare till andra ägarkategorier. Den utvecklingen får vi inte blunda för. Detta spörsmål är därför enligt min mening värt att uppmärksamma, och jag tror att vi behöver följa utvecklingen med vaktsamhet.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Det är mycket möjligt att herr Jonasson har rätt i sin förmodan att vi kan komma att få betydligt fler sådana ärenden att bedöma i framtiden där bolag vill förvärva enklaver — det är kanske naturligt med hänsyn till det ökade intresse för arronderingsförbättring som kan iakttas.

Vi får väl vara överens om att det

Ang. markkompensation vid bolags förvärv av vissa mindre jordbruksfastigheter

uttalande som herr Jonasson åberopar är ganska allmänt hållet, och det kan inte betyda att det inte skall finnas möjlighet att göra vissa bedömningar. Här är det dock fråga om klara undantag. Det är således tydligt uttalat att i sådana fall där det är till väsentlig nytta och en direkt fördel att en enklav eller annat litet område lägges till bolagsskogen skall ingen kompensation lämnas. Herr Jonasson talar alltså om någonting annat då han säger att relationerna mellan ägarkategorierna bör bibehållas. I anslutning till bolagsförbudslagen finns klart uttalat vilka undantag som kan göras.

Jag är tacksam för att herr Jonasson tagit upp denna fråga, eftersom jag har kunnat visa på att vi hittills — jag kan inte bedöma mer än den tid jag har varit med om — har försökt handlägga dessa ärenden på ett riktigt sätt, d. v. s. i överensstämmelse med riksdagens uttalanden. I allmänhet har man väl utgått från en gräns på 20—30 hektar för sådana förvärv det här gäller, men jag tror att utvecklingen mycket väl motiverar att man i dag går upp till kanske den dubbla arealen. Om vi utgår från att den praxis som tillämpats förut har anknytning till en förlegad teknik, så tror jag således, med beaktande av vad rationellt skogsbruk kräver, att det i dag kan finnas skäl för en mera liberal bedömning av arealgränserna för att man skall nå det syfte som en gång har uttalats.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Även om jag delar herr Jonassons uppfattning om att någon större uppmjukning av bolagsförbudslagen inte är påkallad, så tror jag mig våga påstå att en viss uppmjukning är nödvändig. I dag finns det nämligen spärrar som är till nackdel för ägostyckningsinnehavare vilkas ägor ligger mitt inne i bolagsmark men har en

areal som överstiger den gräns där Kungl. Maj:t har ansett det vara skäl att sätta stopp.

Jag tror det är nödvändigt att lantbruksnämnderna får möjlighet att tillämpa spärregeln på ett annat sätt än bolagsförbudslagen medger. Som en naturlig följd av skogsbrukets rationalisering och mekanisering kommer nämligen många innehavare av ägostyckningslotter att tvingas bryta upp och flytta när deras arbetskraft, som givit ett tillskott till inkomsten från brukningsenheten, blir överflödig. Vi kan tänka oss att ett bolag vill förvärva en ägostyckningsareal på mellan 35 och 40 hektar, varav 25 hektar är produktiv skogsmark — den arealgräns Kungl. Maj:t har tillämpat har rört sig kring 15 hektar produktiv skogsmark eller något däröver. Eftersom vi tidigare när skogsbolagen, för att inte säga lanthandlarna, började köpa fastigheter det då kom till en lagstiftning som gjorde det möjligt att få en viss skogsareal tilldelad en ägostyckningsfastighet. Nu finns det inga möjligheter för lantbruksnämnden att värdera skogsmarken på samma sätt som bolagen, som på åbyggnaderna kan placera tillfällig arbetskraft som behövs för skogskompletteringsåtgärder och timmerdrivningar.

När lantbruksnämnderna har begärt kompensation för större arealer så har jordägarna nere i de större byarna fått byta sig till eller köpa mindre skiften som bolagen haft där, men ägostyckningsinnehavaren har icke kunnat tillgodogöra sig fullt värde för åbyggnader som funnits på de ägostyckningslotter som varit hembjudna till lantbruksnämnden.

När det gäller ägostyckningarna i Norrland har jag för min del den uppfattningen att Kungl. Maj:t bör se till att det blir en bättre tillämpning i fråga om förvärv från bolagens sida, så att innehavaren av en ägostyckning vid försäljningen får en betydligt bättre köpeskilling.

Ang. markkompensation vid bolags förvärv av vissa mindre jordbruksfastigheter

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag har ingenting emot att man skapar rationellare och större skiften — någonting annat har jag aldrig gjort gällande vare sig i denna debatt eller i andra debatter — men jag beklagar att både jordbruksministern och herr Svedberg anser att även större affärer skall kunna betraktas som arronderingsförvärv. Det förhållandet att man nu har gått in för en bättre bytesverksamhet och större block bör väl inte innebära att bolagen skall kunna förvärva och lägga under sig mera mark. Det är ju en annan sak. Vi som något känner till hur lantbruksnämnderna i praktiken arbetar vet att nämnderna för en liggare över de arealer som bolagen förvärvat och vad de enskilda jordbrukarna får i gengäld av bolagen. Meningen är ju att detta skall ta ut vartannat, och det tycker jag också är riktigt. Det är just den saken det här gäller. Även om man vill åstadkomma en liberalare markpolitik, behöver den fördenskull inte bli mer slapphänt gentemot bolagen.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Det var jordbruksministerns uttalande angående de arealgränser som har tillämpats när det gällt att ge bolagen förvärvstillstånd för enklaver, vilka ligger inne i eller i kanten av deras markområden, som föranledde mig att begära ordet. Han antydde att 20 à 30 hektar har utgjort de gränser som hittills har tillämpats.

Jag har tillfälle att under den gångna sommaren se ett sådant här fall. Det rörde sig om en fastighet som hade en areal av 13 hektar åker och 70 hektar skog och som låg i utkanten av ett bolags marker. Bolaget beviljades tillstånd att köpa denna gård, men det fanns också en annan intressant, nämligen en intilliggande mindre gård med en areal av 9 hektar åker och 47 hektar

skog. Enligt mitt bedömande — och jag företräder då självfallet den meningen att det enskilda ägandet av jord och skog är en väsentlig grundpelare när det gäller såväl den nuvarande som den framtida verksamheten i fråga om jordbruk och skogsbruk i detta land — skulle man av de bägge nu nämnda enheterna ha kunnat få ett bärkraftigt jordbruk i kombination av jord och skog. Herr talman, jag anser att man inte alltför mycket får överdriva tron på sammanhängande större skogsarealer. De nuvarande möjligheterna att rationalisera driften är av en så avgörande betydelse att man inte nödvändigtvis behöver jättestora arealer. Jag anser att den i mitt exempel ifrågasatta arealen om cirka 250 tunnland skogsmark jämte en del åkerjord skulle vara tillräcklig för att försörja en familj. Jag tror vidare — vissa försök pekar också i den riktningen — att de nuvarade tankegångarna om rationell drift genom användandet av stora maskiner och liknande ting inom stora delar av vårt land icke är möjliga att genomföra med den struktur som skogsmarken har. Fortfarande gäller t. ex. att drivning med hästar är billigare än drivning med traktorer i de allra flesta svenska skogsmarker. Detsamma gäller i vissa avseenden även avverkningen. Jag tror, herr talman, att vi inte skall överdriva talet om rationell drift i detta sammanhang. Det går inte att »skördetröska» i svenska skogar; det tillåter inte terrängen. Jag har genom detta exempel velat påpeka att det kanske finns anledning att här fara varligt fram och att hålla fast vid önskemålet om ett enskilt ägande i görligaste utsträckning.

Vad debatten här gäller är emellertid huruvida bolagen skall lämna kompensation eller ej i form av jord och skog vid markförvärv. Det är den egentliga frågan, och på den punkten har jag nog den uppfattningen att så bör ske i fortsättningen liksom hittills.

Ang. markkompensation vid bolags förvärv av vissa mindre jordbruksfastigheter

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag kan hålla med herr Svanström om att det förhållandet att vi här i landet haft en självvägande bondeklass säkerligen i historiskt perspektiv har varit av utomordentlig betydelse. Men frågan är naturligtvis om detta har samma värde i ett samhälle som dagens, där kanske 10 procent av befolkningen är jordbrukare och denna tiondel gör anspråk på att ensam få besitta jord och skog i vårt land. För min del tror jag att vi får lov att vara inställda på att en del av det som en gång i tiden varit riktigt och värdefullt kanske inte riktigt är det i dag, särskilt om vi också vet att den s. k. bondeskogen ibland ägs av sådana som inte är jordbrukare — man har kanske ärvt en skogslott och behåller den fastän man har fått någon helt annan systerställning i samhället. Vi skall nog inte dra för strikta gränser i detta avseende.

Jag önskar inte dra upp någon längre diskussion kring dessa frågor, men eftersom herr Svanström tagit upp detta perspektiv har jag velat erinra om att förskjutningar efter hand kan ske, som måste få konsekvenser för bedömningen.

Om jag sedan kommer till den aktuella situationen, vill jag understryka vad jag tidigare sagt om att man enligt min mening inte bör frångå innebörden i det uttalande som gjordes av riksdagen år 1925 — det gäller bara att tillämpa uttalandet med beaktande av skogsbrukets tekniska förutsättningar av i dag. Även om herr Svanström har rätt i att hästen alltjämt användes i mycket stor utsträckning inom skogsbruket, är det dock uppenbart att vi nu ställer helt andra anspråk på skogsvård och avverkning än man gjorde 1925.

Sedan tycker jag nog att vi inte skall tala alltför mycket om antalet hektar. Här gäller det dock fall som måste bedömas vart och ett för sig. En ägare gör kanske ett utbud som innefattar

flera olika jordbitar inströdda i skog — småbitar som tillsammans kan representera en större areal — men man tycker ändå att det kan vara rimligt och vettigt att ge ett bolag tillstånd att förvärva den utbudna marken utan kompensation. Det måste alltid avgöras genom en bedömning i varje särskilt fall, om den utbudna marken skall få gå till ett bolag eller eventuellt förvärfvas av en jordbrukare i trakten med hänsyn till att en samlad och lämpligt belägen areal då uppkommer även om den är relativt liten.

Jag har velat peka på nödvändigheten att vi inte stelnar i ett arealtänkande utan att vi måste försöka tillgodose de krav utvecklingen ställer.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Jag kan inte riktigt förstå jordbruksministerns första uttalande i det senaste inlägget. Han säger att det har blivit ett allt mindre antal jordbrukare och skogsägare och det berättigar ej till bibehållande av ägarbalansen. Det beror ju på helt andra omständigheter än vad vi här diskuterar. Den utvecklingen har väl sin förklaring i att man sökt få till stånd större och mera bärkraftiga brukningsenheter. Helt naturligt har antalet markinnehavare därigenom skurits ner — men för det skall man väl inte rubba ägarbalansen; jag kan inte inse att ett sådant resonemang skulle vara riktigt.

Jag har ingenting emot en sund bytesverksamhet på olika områden, det vill jag säga ifrån. Men det är ganska enkelt att på detta område bokföra vad man har att fordra och vad man är skyldig, och då bör vi göra det för att upprätthålla den ägarbalans som finns.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 195, med förslag till lag om bis-kopsval, m. m.;

nr 198, angående bestridande av kost-naderna för grupplivförsäkring för präster och kyrkomusiker, m. m.; samt

nr 199, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 9:o), 14:o), 15:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vid föredragning av bankoutslottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning angående reservation av tomt för en ny riksbanksbyggnad, m. m., hänvisades framställningen till bankoutslottet.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 805—809 till statsutskottet,

motionen nr 810 till behandling av lagutskott,

motionerna nr 811—813 till statsutskottet och

motionen nr 814 till behandling av lagutskott.

Vid föredragning av motionen nr 815 hänvisades densamma, såvitt den avsåge förslaget till förordning om ändring i förordningen den 25 oktober 1940 (nr 910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades motionen nr 816 till statsutskottet, motionen nr 817, till behandling av lagutskott,

motionen nr 818 till statsutskottet, motionen nr 819 till behandling av lagutskott samt

motionerna nr 820 och 821 till statsutskottet.

Ang. skatteutjämning mellan landstingen

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 156, i anledning av väckta motioner angående ersättningen till växelstationsföreståndare som entledigats till följd av växelstations automatisering;

nr 157, i anledning av väckt motion om pension till vissa reservtelegrafexpeditörer; och

nr 158, i anledning av väckt motion om viss ersättning till förre gruvarbetaren O. A. Wiitavaara.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. skatteutjämning mellan landstingen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av väckta motioner angående skatteutjämning mellan landstingen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 514, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 626, av herr *Hedlund m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att 1958 års skatteutjämningskommitté måtte erhålla i uppdrag att utreda frågan om en utjämning via statsbudgeten av landstingens skatteunderlag enligt grundbidragsprincipen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 514, av herr Bengtson m. fl., och II: 626, av herr Hedlund m. fl., angående skatteutjämning mellan landstingen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 52 borde väl egentligen

Ang. skatteutjämning mellan landstingen
behandla en centermotion om uppdrag åt 1958 års skatteutjämningskommitté att utreda frågan om en utjämning via statsbudgeten av landstingens skatteunderlag enligt grundbidragsprincipen. Ser man till reciten finner man att motionen behandlas där, men vad utskottet anför grundar sig på annat material. Efter ett summariskt referat av motionen anges att Landstingsförbundet, sedan motion väckts, hemställt om utredning i anslutning till skatteutjämningskommittén eller sakkunniga för översyn av hälso- och sjukvårdens finansiering. Sedan anför utskottet att finansministern givit skatteutjämningskommittén tilläggsdirektiv, innefattande bl. a. skatteutjämning enligt grundbidragsprincipen för landstingen. Därpå säger utskottet att det delar departementschefens uppfattning att spörsmål om hälso- och sjukvårdens finansiering inte bör upptagas i sammanhanget och anser sig därmed ha besvarat motionsyrkandena. Det är en mycket egendomlig metod utskottet använder, nämligen att ta ställning dels till uttalanden av departementschefen som inte nu är under riksdagens prövning, dels till en skrivelse från Landstingsförbundet som inte heller är under riksdagens prövning, för att sedan genom ett slags utslutningsmetod komma fram till att motionerna inte bör föranleda någon åtgärd.

Jag är medveten om att olika omständigheter kan behöva refereras vid behandling av t. ex. en motion. Men det är väl ändå det ärende och den handling som är under riksdagens prövning som utskottet skall uttala sig om och inte om andra handlingar som referatvis dragits in i sammanhanget. Jag tror, herr talman, att det finns anledning att uppmärksamma sådana här ting. De ärenden som riksdagens ledamöter skall pröva bör utgöra det primära i utskottets arbete. Detta är den ena anledningen till den blanka reservation som jag har avlämnat.

Den andra anledningen är att de till-

läggsdirektiv som återopas i uttalandet visserligen ger förord för grundbidragsprincipen, men beloppsmässigt innefattar de sådana begränsningar att det kan ifrågasättas om det inom de nuvarande direktivens ram går att komma fram till den lösning vi eftersträvar.

Med det sagda har jag velat ange skälen till att jag har avlämnat den blanka reservationen.

Herr **WÄRNBERG** (s):

Herr talman! Jag tycker nog att herr Sundin gör sig skyldig till en strid om påvens skägg. Bevillningsutskottet har i alla fall — det kan vi väl säga — mycket utförligt refererat vad motionärerna vill. Motionens syfte har blivit tillgodosett genom andra åtgärder som har tillkommit efter motionens skrivande, och då tycker jag att det finns anledning att ta upp till behandling de åtgärder som har vidtagits.

Man kan alltså säga att motionen har bifallits genom åtgärder som vidtagits innan motionen kommit upp till riksdagens behandling, och jag anser att bevillningsutskottet bör tala om vad dessa åtgärder innebär. Herr Sundin har inte framställt något yrkande, eftersom han är på det klara med att motionen har blivit bifallen »i förskott» av andra instanser än bevillningsutskottet och kammaren.

Herr Sundin har, som sagt, inget yrkande, men jag ber, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr **SUNDIN** (cp):

Herr talman! Till herr Wörnberg vill jag bara säga att i sak skulle jag vara mycket nöjd med att en motion har blivit bifallen innan den behandlats av riksdagen. Vad jag reagerar emot är det sätt på vilket motionen behandlats i utskottets skrivning.

Det är riktigt, som herr Wörnberg säger, att i reciten finns återgivet vad

Om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik

motionen innehåller. Vad jag vill göra en anmärkning emot är att utskottet i sin skrivning helt och hållet sysslar med sådant som inte för närvarande ligger under riksdagens behandling, nämligen dels skrivelsen från finansministern till skatteutjämningskommittén, dels den skrivelse som Landstingsförbundet har sänt till finansministern i det här ärendet. Det är principen för bevillningsutskottets behandling av detta ärende som jag tycker är otillfredsställande.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Utskottet har inte känt sig föranlåtet att gå in på det sätt på vilket denna skatteutjämnning skall komma till stånd, därför att det inte känt något behov av att ge skatteutjämningskommittén några direktiv. Vi har alltså inte givit oss in på att diskutera det sätt på vilket frågan skall lösas. Det är tydligen detta som herr Sundin har velat, eftersom han säger att vi inte har brytt oss om att tala om saken. Vi har dock lämnat en mycket noggrann redogörelse för motionen. Vi har sagt vad som kommit emellan och vad som i dag föranlett ett avslagsyrkande på motionen. Vi vill dock inte binda oss med ett principuttalande om det sätt på vilket skatteutjämnningen skall komma till stånd.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts Stiftelsen Petroleumbranschens Beredskapsfond, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till fria resor för värnpliktiga;

nr 61, i anledning av väckt motion angående tidpunkten för firande av Marie behådelsedag;

nr 62, i anledning av väckt motion angående vissa spörsmål sammanhängande med överskottsmedel å folkpensioner för patienter å mentalsjukhus; och

nr 63, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att stärka skyddet för blivande mödrar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner angående vissa anspråk enligt vattenlagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av motioner om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik, m. m.

I två likalydande motioner, nr 174 i första kammaren av herr Eriksson, Einar, och herr Svensson, Axel, samt nr 206 i andra kammaren av herr Bengtsson i Halmstad m. fl., hade, utom annat, hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning i syfte att åstadkomma en sådan ändring av bestämmelserna för tomträtten, att dessa också medgäve rätt för kommun, som så önskade, att i tomträttsavtalet införa sådana bestämmelser, att kommunen snabbt kunde återfå investerat kapital i tomträttsjord,

Om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik

under förutsättning att detta kapital återigen används för inköp av mark avsedd att upplätas mot tomträtt.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 174 och II: 206, i den mån de behandlats av utskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande över motionerna hade utskottet å sid. 18 i det tryckta utlåtandet anfört bland annat följande:

»Utskottet vill för egen del helt instämma i motionärernas syfte att underlätta kommunernas kreditanskaffning för markförvärv och hjälpa kommunerna att genom ökad användning av tomträttsinstitutet föra en effektiv markpolitik.»

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! När kammaren behandlade bostadspolitiken i anslutning till statsutskottets utlåtande nr 42 i våras var även frågan om möjligheter att underlätta kommunala tomträttsupplåtelser uppe. Från vårt håll ville vi då inte göra något uttalande som innebar att man skulle vidtaga särskilda bestämda åtgärder för sådant underlåtande. Vi ville inte att man skulle binda sig för en utbyggnad av det kommunala markmonopolet genom att i större utsträckning än för närvarande utnyttja tomträttsinstitutet. Inte heller ville vi att man skulle prioritera kommunernas kreditanskaffning i avsikt att underlätta för dem att förvärva mark för att i sin tur upplåta denna mark med tomträtt. Av denna anledning reserverade vi oss mot ett uttalande på denna punkt i statsutskottets utlåtande.

Jag ämnar inte i detta sammanhang ta upp någon större markpolitisk debatt, men jag tycker att det är honnett att fullfölja den linje vi intog i våras. Jag vill därför hemställa att det uttalande som tredje lagutskottet gör i sitt utlåtande nr 32 på sidan 18, andra

stycket och som berör denna fråga skall utgå. Jag avser närmast första meningen i andra stycket på sidan 18 med lydelsen: »Utskottet vill för egen del helt instämma i motionärernas syfte att underlätta kommunernas kreditanskaffning för markförvärv och hjälpa kommunerna att genom ökad användning av tomträttsinstitutet föra en effektiv markpolitik.»

Jag hemställer sålunda att denna mening måtte utgå ur utskottets motivering.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! Utskottet har vid behandlingen av denna fråga varit enigt om att det vore önskvärt ur bostadspolitisk synpunkt att underlätta kommunernas användning av tomträttsinstitutet. Motionen var ju delad på två utskott, och det vi hade att behandla var inte så mycket den kreditanskaffningsfråga, som närmast är uppe i det stycke som herr Holmberg berörde. Vår behandling av ärendet avsåg närmast ändringar på själva lagstiftningsområdet, men man måste ställa dem i viss relation till varandra, och det var anledningen till att även vi i viss mån har kommit in på denna fråga. Den har emellertid i princip egentligen behandlats i våras.

Jag vill med dessa ord bara yrka bifall till utskottets enhälliga utlåtande i oförändrat skick.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande är det en sak till vilken jag vill knyta en reflexion.

Det nuvarande tomträttssystemet med fasta, oförändrade avgälder, kontraktsbundna för lång tid, medför vid sjunkande penningvärde icke avsedda värdevinster för tomträttshavaren. Den som gör värdeförlust med nuvarande system är upplåtaren, d. v. s. vanligen

Om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik

kommunen. Motionärernas förslag skulle, i händelse den förskottsbetalade engångsavgälden erläggs ur tomträttsköparens egen kassa, medföra att denne betalade fullt ut för den tjänst han köper. I så måtto är motionärernas tanke tilltalande. Då motionärerna emellertid tänker sig att en upplåning till engångsavgälden skulle förekomma, skulle tomträtthavaren fortfarande kunna göra vinst på penningvärdeförsämringen, men kommunerna skulle inte behöva bli lidande härpå. Via kreditapparaten skulle värdeförlusten överflyttas från — för närvarande — kommunerna till spararna. Var och en är ju sig själv närmast, så varför skulle inte kommunerna försöka en sådan övervältning? Går det så går det.

Utskottet säger sig också helt instämma i motionärernas syfte att underlätta kommunernas kreditanskaffning för markförvärv och hjälpa kommunerna att genom ökad användning av tomträttsinstitutet föra en effektiv markpolitik. Det skall alltså med andra ord i en kreditreglerad marknad ställas spekulationskapital till förfogande för att möjliggöra bl. a. vinster på penningvärdets fall.

Utskottet har med stor skicklighet undvikit att beröra detta centrala men känsliga spörsmål genom att enbart tala om värdestegring utan att beröra dess karaktär och sätten för dess uppkomst. Det är också naturligt med tanke på att utskottet har en mycket skicklig jurist som sin ordförande. Som bekant arbetar jurister alltid utifrån förutsättningen att en krona förblir en krona, trots att Kungl. Maj:ts och riksdagens ekonomiska politik inte alltid har denna målsättning, vilket svenska folket också väl vet.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag hade som motionär inte tänkt säga något i denna fråga, ty det framgår ju av utskottets utlåtande

att det är tillsatt en utredning för dessa markfrågor. Jag hade således tänkt nöja mig med att ärendet blir behandlat och utrett och så småningom kommer på riksdagens bord. Men eftersom här har uppstått en diskussion i ärendet, tycker jag att jag inte kan förbigå min egen motion med tystnad.

Jag förstår mycket väl högerns inställning här. Den har man deklarerat många gånger. Man är emot tomträttsinstitutet, som ju har varit i verksamhet, tror jag, sedan 1907, men som under de första årtiondena inte fick någon större utbredning. Under senare årtionden har emellertid i synnerhet de stora städerna börjat införa tomträttsinstitutet. Anledningen till detta är att man vill bevara marken i kommunens ägo så att den inte skall utsättas för den värdespekulation som vi alla har upplevat och väl upplever i dessa dagar i ännu högre grad än tidigare.

Med vår motion syftar vi till att få ett svar på frågan hur det skall vara möjligt att underlätta för våra kommuner att skaffa sig tomträttsmark. Det gäller inte endast kapitalfrågan, det är också räntefrågan och frågan om tomträttsavgälden. Tomträttsavtalet löper i allmänhet på 75 år med rätt för kommunerna att efter 60 år justera avgälden — så är det hemma i min egen kommun. Det är klart att det är lättare att klara kapitalfrågan i en stor stad än i mindre tätorter, och det är närmast med tanke på de mindre tätorterna som vi motionärer väckt frågan på vilket sätt man kan underlätta för kommunerna att snabbare få igen de pengar som ligger i markvärdet. Vi har tänkt oss två vägar.

Den ena vägen är att tomträttsinnehavaren skall vid upplåtelsen inte som nu få betala en fast årlig avgäld. Jag har själv en fastighet med tomträtt. Avgälden är 25 öre per kvadratmeter och är under 75 år — den kan således inte rubbas ännu på åtskilliga årtionden. I stället har vi sagt oss att det bör

Om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik

finnas en form för kommunerna att snabbare få tillbaka sina pengar. Om en tomt kostar 10 000 kronor, kanske den enskilde skall erlägga detta belopp, men inte på en gång — man kan tänka sig en femårig amorteringsperiod. Men det betyder också att tomträttsinnehavaren kan få låna detta belopp i bank, vilket han inte kan få nu. Det är alltså där som vi har det stora krxet. Tomtvärdet ingår liksom byggnadsvärdet i taxeringsvärdet, men det sker en uppdelning. Jag har själv under dessa år fått finna mig i att taxeringsvärdet ständigt ökar på marken, men inte på samma sätt på byggnaden. Det förklaras ju av att byggnaden skall avskrivas med en viss del varje år och således skall sjunka i värde.

Det var den ena vägen, som vi tänkt oss. Den andra vägen är att skapa en kreditfond där mindre tätorter skulle kunna låna pengar för att klara kapitalanskaffningen när det gäller att inrätta tomträttsinstitutet.

Jag skall inte fördjupa mig mer i detta, men det är själva den sakfråga som motionärerna framfört. Jag låter mig nöja med att ärendet nu går till en utredning. Jag är dock något ledsen över att tredje lagutskottet i sitt yttrande inte kunde säga att motionen skall skickas till markutredningen. Man säger bara att eftersom ärendet ligger hos markutredningen, så får det räcka med det. Artigheten brukar i andra utskott bjuda att man skickar motionen till en sådan utredning. Sådana synpunkter har synbarligen inte trängt igenom i tredje lagutskottet, och det är tydligen ingenting att göra åt det.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till tredje lagutskottets förslag utan ändring.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Det är ganska självklart att den partigrupp jag representerar inte kan instämma i det yrkande som

herr Holmberg ställde beträffande viss ändring i utskottets skrivning på sid. 18. Tvärtom finner vi denna del av utlåtandet mycket tillfredsställande. Å andra sidan kan vi förstå de synpunkter som herr Holmberg lade till grund för sitt yrkande. Jag vill emellertid göra påpekandet att — om jag inte alldeles missminner mig beträffande historiska fakta — det var redan Gustav Vasa som i princip införde tomträttsinstitutet, och det var från högerhåll som man så småningom föreslog att det skulle återinföras. Men från högerhåll har man senare i hög grad bekämpat det, och det kan man förstå eftersom tomträttsinstitutets tillämpande i någon liten mån kan förhindra tomtprisuppskörtningen.

Beträffande de åtgärder som föreslås i motionen vill jag ha sagt att de inte särskilt kan attrahera den riksdagsgrupp som jag tillhör. Jag skall inte fördjupa mig så mycket i det, eftersom frågan nu skall utredas. Vi ifrågasätter inte motionärernas goda vilja. Markvärddestegringsfrågorna har utretts i decennierna, och under denna långa utredningstid har situationen oavbrutet bara förvärrats. För närvarande är den värre än någonsin. Detta är särskilt fallet i de expanderande områdena i landet. Man kan därför både förstå och uppskatta motionärernas något förtvivlade letande efter möjligheter att åtminstone i någon grad motverka denna tendens och underlätta för kommunerna att skaffa mark samt därmed också i viss utsträckning att hålla tillbaka den tomtprisuppskörtning som förekommer. Men det är klart att förslaget att tomträttsinnehavarna på en gång eller på några få år skulle betala en engångsavgift för tomträtten för att kommunen på så sätt skulle få pengar att röra sig med för nya tomtinköp inte kan leda till den effekt som motionärerna uppenbarligen önskar.

Markförsörjningen och tomtprisfrågorna i allmänhet är emellertid absolut

Om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik

centrala angelägenheter i bostadspolitiken, och därför finns det all anledning att uppmärksamma dem. Men vi anser att man måste gå andra vägar än motionärerna föreslagit i den del av motionen som nu behandlas och tillgripa åtgärder som är långt mera radikala än de som föreslås i motionen.

Vad prisfrågorna beträffar anser vi naturligtvis i första hand att tomträttsinstitutet skall användas så mycket som över huvud taget är möjligt, men en varaktig och verkligt effektiv lösning kan åstadkommas endast om all spekulering beträffande tomtmark förbjödes i vår lagstiftning. Endast då!

Sedan har vi den tomträttsfråga som talarna tidigare varit inne på här i diskussionen. Enligt den åsikt som vi representerar borde all tomtmark inom stadsplanlagda områden och även sådan mark som generalplanering eller regionplanering kan kräva för bostadsbyggandet, för inrättande av kommunala institutioner etc. läggas under tomträtt.

Det är nämligen inte bara fråga om att ge kommunerna de ekonomiska möjligheter att förvärva tomtmark som det talas om i motionen, utan det är också fråga om att i verklig mening tillämpa och använda tomträttsinstitutet. Det finns ju många kommuner som oavsett sina ekonomiska förutsättningar avstår från att utnyttja denna möjlighet till ett planerande på längre sikt. Därför behövs generellt verkande bestämmelser om tomträttsförfarande i bl. a. de stadsplanlagda områden som jag nyss nämnde.

Sedan är det klart att motionärerna har alldeles förtvivlat rätt i att det av ekonomiska skäl många gånger är en omöjlighet för kommunen att verkligen använda tomträttsinstitutet i den utsträckning som kommunens intresse borde nödvändiggöra, särskilt nu när priserna på råmark och tomtmark rakar i vädret så våldsamt som skett under de senaste åren, framför allt på orter som

befinner sig i ett expansivt skede. För kommuner med många hundra miljoner kronor i årsomsättning, kanske en miljard eller mera, representerar ju inköpskostnaderna för mark bara en liten del av den samlade utgiftssumman, men det är klart att för en liten kommun kan det ekonomiskt vara hundra gånger värre och ibland alldeles omöjligt att skaffa den mark som behövs. Motionärerna har i detta fall rekommenderat en statlig kreditfond för markköp, och samma sak har vi från kommunistiskt håll vid många tidigare tillfällen förordat — senast nu i år i riksdagen. Den expropriationsutredning som nu skall arbeta torde väl ta standpunkt även till en sådan fråga. Vi för vår del är alltså för en statlig marklånefond av tillräcklig storlek, ur vilken långsiktiga lån skall kunna beviljas till en låg ränta som under inga förhållanden torde överstiga tre procent.

Innan jag slutar mitt anförande vill jag också fråga: Är det så orimligt, att en marklånefond upprättas, ur vilken lån kan beviljas kommunerna utan ränta? Ja, det tycks kanske vara chockerande så där i hastigheten, om man på något sätt förordar ett sådant system, men jag vill erinra om att beträffande de mycket omtalade 20-talshusen i Wien var förhållandet det att man inte betalade någon ränta alls för de kostnader man haft för husen. Beträffande nybygget för Radiotjänst blev det ju härom dagen bekant att byggkostnaderna helt och hållet har avskrivits, vilket innebär att man inte bara befriats från ränteutgifterna utan också sluppit ifrån att betala skulderna. Jag tycker därför inte att min fråga är alldeles orimlig, och den är inte heller ny, nämligen om att en marklånefond upprättas utan att låntagarna pressas på räntor för det kapital som där lånas upp.

Jag vill bara, herr talman, tillägga att de åtgärder jag nu talat för enligt vår mening är elementära för att man äntligen skall kunna komma till rätta med

Om viss ändring av tomträttsinstitutet i syfte att främja en effektiv kommunal markpolitik

det ytterst allvarliga sociala problem, som motionärerna uppmärksammat genom den motion som vi nu behandlar.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i en markpolitisk uppgörelse mellan socialdemokraterna och kommunisterna, men eftersom herr Axel Svensson framhöll att vi från högerpartiets sida över huvud taget skulle vara emot tomträttsinstitutet, finns det anledning att göra en liten korrigerering.

Den ställning vi här har intagit innebär inte alls att vi är emot institutet som sådant, utan vi är emot ett uttalande som innebär att man i betydligt större utsträckning än för närvarande sker skall utnyttja tomträttsinstitutet för att driva en aktiv kommunal markpolitik och att man i detta syfte särskilt skall prioritera kommunerna i vad avser upplåningen. Tomträttsinstitutet kan självfallet enligt vår mening många gånger vara den enda möjligheten att komma till rätta med komplicerade fastighetsfrågor, framför allt i de större städerna, t. ex. när man skall försöka lösa frågan om olika gemensamhetsanordningar för flera fastigheter. I det fallet är det naturligt att man prövar tomträttsinstitutets olika möjligheter. Men i dagens läge, då inte mindre än två utredningar håller på att undersöka olika aspekter av tomträttsinstitutet, anser vi det vara olämpligt att göra ett generellt uttalande av den beskaffenhet som har skett i tredje lagutskottets utlåtande.

Herr **SVENSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag vill säga några ord till herr Holmberg i denna fråga.

Herr Holmberg säger att högern inte har någonting emot tomträttsinstitutet — men det där håller nog inte riktigt, herr Holmberg; ett sådant uttalande håller kanske här i riksdagen, men det håller inte ute i kommunerna. När jag

själv satt som ordförande i drätselkammaren i Malmö, genomförde vi tomträttsinstitutet. Hela högergruppen sade ifrån att om tomträtt skulle införas, komme man inte att bygga några fastigheter i Malmö. Vi beslöt att införa tomträtt, och det beslutet fattades på fredagen — på måndagen stod byggmästarna i kö för att sätta i gång sin verksamhet. Det stod i gårdagens tidningar att fastighetsnämnden för andra gången har beslutat att hemställa om expropriation av större områden i Malmö. Både i första omgången när man fattade detta beslut och nu i andra omgången när man fattat beslutet har de borgerliga med högern framställt en reservation, som innebär att man inte går emot expropriationsförfarandet men att man går emot att marken skall läggas under tomträtt. Det är det verkliga förhållandet när det gäller intresset från högerens sida för tomträttsinstitutet.

Jag vill bara nämna detta för herr Holmberg för att han skall veta att man ute i kommunerna handlar på ett annat sätt än efter de riktlinjer som herr Holmberg menar att högerpartiet bör följa i tomträttsfrågan.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Man får kanske av herr Svenssons anförande den uppfattningen att socialdemokratiska kommunalfullmäktige i detta fall alltid uppträder enigt och alltid har exakt samma inställning till tomträttsinstitutets användning. I själva verket bryter uppfattningarna om utnyttjandet av tomträttsinstitutet igenom partigränserna ute i olika kommuner. Det finns städer där även den socialdemokratiska majoriteten av olika skäl har gått emot ett vidgat utnyttjande av tomträttsinstitutet. Vissa gånger har det skett av rent ekonomiska skäl; man har ansett sig vara tvungen att ha medel för att kunna fortsätta att driva sin markpolitik och har därför inte ansett sig kunna

Om bevakande av samernas intressen vid vattenutbyggnad i Norge

behålla marken och upplåta den med tomträtt. I andra fall har andra skäl varit utslagsgivande. Någon enhetlig linje från något parti i detta fall finns således inte — exklusive kommunisterna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad gjordes propositioner, *dels* på bifall till vad utskottet hemställt med godkännande av utskottets motivering, *dels ock* därpå att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändringen i utskottets motivering, att ovan återgivna mening å s. 18 i det tryckta utlåtandet utginge; och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motioner om rätt för trossamfund att uppföra kyrko- och församlingsbyggnader på mark för allmänt ändamål, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om bevakande av samernas intressen vid vattenutbyggnad i Norge

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av motioner om bevakande av samernas intressen vid vattenutbyggnad i Norge.

Tredje lagutskottet hade behandlat två i riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 379 i första kammaren av herr *Osvald* samt nr 450 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården och herr *Larsson* i Umeå.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville utfärda sådana föreskrifter, att länsstyrelse hade att, då det komme till dess kännedom, att vattenutbyggnad, som kunde beröra de svenska samernas intressen, planerades i Norge, skyndsamt rik-

ta de berörda samebyarnas uppmärksamhet på angelägenheten av att de ställde ombud för sig i Norge för bevakande av sina och sina medlemmars intressen, samt att, om svensk sameby, enligt vad som vore känt för länsstyrelsen, ställt svenskt ombud för sig, skyndsamt underrätta även ombudet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 379 och II: 450, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! I de motioner som behandlas i detta utlåtande har motionärerna pekat på två fall av vattenutbyggnader, där samernas intressen har blivit inblandade. Det har påvisats att i dessa båda fall — det ena i Norrbottens och det andra i Västerbottens län — har länsstyrelserna förfarit på olika sätt, fastän de båda ärendena synes vara av en tämligen likartad beskaffenhet. Vi har framhållit att det synes möjligt att rättsförlust kan uppkomma för de svenska samerna till följd av myndigheternas handlingssätt, och vi menar att det är angeläget att man får till stånd en sådan ordning att rättsförlust för samerna kan förebyggas.

Med tillfredsställelse kan konstateras att utskottet förklarar att det finner syftet med motionerna vara förtjänt av beaktande. Jag anser dock att om utskottet har denna inställning, så borde utskottet ha sträckt sig något längre än till att bara hänvisa till att frågan kommer att kunna lösas utan någon särskild åtgärd.

Remissyttranden över motionerna har inhämtats från bl. a. länsstyrelserna. Av dessa har länsstyrelsen i Jämtlands län förklarat att länsstyrelsen kommer att handla på det sätt som motionärerna föreslagit, även om det inte utfärdas några ytterligare föreskrifter. Länsstyrelsen i Norrbottens län menar att man mycket väl kan utfärda de ifrå-

Om bevakande av samernas intressen vid vattenutbyggnad i Norge

gasatta föreskrifterna och finner dem lämpliga men anser å andra sidan att det är onödigt att utfärda särskilda bestämmelser. Länsstyrelsen i Västerbotens län har pekat på att det i hela denna problematik finns vissa frågor som behöver klarläggas, innan eventuella föreskrifter skulle kunna utfärdas. I anslutning härtill skulle jag vilja tillägga att Svenska samernas riksförbund, som hade ett landsmöte i Gällivare i år, har förklarat att en närmare undersökning måste komma till stånd samt att det är synnerligen angeläget att de av motionärerna påyrkade åtgärderna genomföres. Även Svenska samernas riksförbund är således av den mening att eventuella åtgärder måste föregås av en undersökning av hela problemkomplexet.

Under sådana omständigheter förefaller det mig som om det hade varit riktigare att utskottet i detta fall hade tillstyrkt motionernas förslag om en undersökning. Nu har utskottet i stället uttalat den uppfattningen — i överensstämmelse med vad länsstyrelserna anfört — att länsstyrelserna kommer att handla på det sätt som motionärerna föreslagit, även om några föreskrifter inte utfärdas. Vidare uttalar utskottet att det förutsätter att det aktuella spörsmålet ägnas uppmärksamhet vid förhandlingarna om renbeteskonventionens fortsatta giltighet.

Till slut vill jag säga att jag hoppas att man i likhet med utskottet kan våga förutsätta att de i motionerna berörda förhållandena kommer att beaktas, så att man i framtiden kommer fram till en sådan ordning, att de olikheter i handläggningen, som hittills har förekommit, inte i fortsättningen skall behöva upprepas. Det gäller ju dock en mycket viktig angelägenhet, nämligen att förebygga rättsförlust för samerna. I den förhoppningen att den av utskottet uttalade förutsättningen sålunda kommer att förverkligas ber jag, herr talman, att få sluta mitt anförande utan att ställa något yrkande.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! I motionerna yrkas, att länsstyrelserna skall få bindande föreskrifter att lämna meddelande till samerna om vad som händer i Norge beträffande vattenregleringar, som kan beröra samernas rätt.

Utskottet har uttalat, att det utgår ifrån att i den mån länsstyrelserna har sådan kunskap, kommer de också att genom sina tjänstemän underrätta vederbörande svenska samer. Men utskottet menar att det är svårt att utfärda direkta föreskrifter om detta, eftersom det inte är så lätt att åstadkomma, att länsstyrelserna blir noggrant underrättade om vad som sker på andra sidan riksgränsen.

Vi har också den uppfattningen, att samerna och deras organisationer mer och mer blir rustade att själva sörja för den orientering och det kunskapsmeddelande, som det här är fråga om. Vi tror att samerna själva nog anser det vara en i och för sig lycklig utveckling och i linje med vad de i många fall påyrkat, nämligen att slippa bli ställda under vad de kallar förmyndarskap av de svenska myndigheterna.

Vi tror sålunda att de frågor, som föranlett motionerna, i fortsättningen skall kunna lösas på ett tilfredsställande sätt, utan att man här vidtar några speciella åtgärder. Jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av motioner angående rättegångskostnader vid ingrepp enligt gruvlagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Interpellation om postgymnasial utbildning av icke traditionell akademisk art

Herr NYMAN (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Rekryteringsunderlaget för universitet och högskolor kommer till följd av den stora ökningen av studenter att växa mycket snabbt under 60-talet. Intresset för högre studier tycks öka år från år. Trycket på de spärrade studievägarna förväntas därför bli allt starkare trots ökat intag av elever och förbättrad yrkesvägledning och studierådgivning. Resultatet kan befaras bli en snedbelastning av den akademiska utbildningen, så att de icke spärrade studievägarna blir en uppsamlingsplats för dem, som icke kan tagas emot vid de spärrade. Samtidigt kommer i fortsättningen sannolikt stor brist att råda på civilingenjörer, läkare, tandläkare, civilekonomer m. fl. från spärrade högskolor och svårigheter uppstå inom näringsliv och förvaltning att effektivt sysselsätta akademiker från filosofiska fakulteter m. fl. öppna utbildningsvägar. Frågan har diskuterats av prognos- och planeringsgruppen inom ecklesiastikdepartementet i utgiven PM och av remissinstanser som SACO, TCO och SFS i samband med betänkandet Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle etc. Belysande siffror på det aktuella förhållandet vid universiteten återfinns i statistiska centralbyråns uppgifter angående antalet inskrivna studenter per den 1/10 1963. Bl. a. lämnas den uppgiften, att 25 000 studenter inskrivits för humanistiska studier, en siffra som på grund av dubbelregistrering något måste reduceras.

Enligt ecklesiastikdepartementets prognos- och planeringskommitté beräknas antalet studenter på de humanistiska fakulteterna i början av 70-talet uppgå till 22 500, med andra ord redan nu är antalet humanister högre än vad som beräknas för 70-talet.

Förutsättningarna för att åstadkom-

ma en önskad balans synes ytterligare försvåras av den starka tillströmningen till gymnasierna, som bl. a. gymnasieutredarna pekat på och som snarast ökar det inledningsvis påpekade rekryteringsunderlaget för universitet och högskolor.

I prognos- och planeringsgruppens PM diskuteras ett antal tänkbara åtgärder i syfte att åstadkomma en balancerad expansion utöver nu gällande program av all postgymnasial utbildning. En del av nämnda åtgärder har redan vidtagits bl. a. genom de indirekta verkningarna av förslag och diskussioner inom kommittén för nya former av undervisning inom filosofisk fakultet (KNUFF) och icke minst syftar propositionen nr 172 angående riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet m. m. till åtgärder i sådant syfte. Emellertid synes de föreslagna och vidtagna åtgärderna komma att verka alltför långsamt. Icke minst borde utbyggnaden av annan postgymnasial utbildning, d. v. s. målriktad utbildning byggande på gymnasiet men likväl icke av akademisk karaktär, skyndsamt uppmärksammas. Den nyligen tillsatta yrkeskoleberedningen kommer visserligen av direktiven att döma att befatta sig med sådana frågor. Därvid är dock att märka, att denna utredning beräknas taga några år i anspråk. Den kommer också att nödgas inrikta sin huvuduppmärksamhet på mer praktisk utbildning på grundskolenivå än postgymnasial utbildning.

Grundad anledning kan således föreligga för särskilda skyndsamma åtgärder för att nyttiggöra det stora studentantalet för praktiska yrkesområden av icke traditionell akademisk karaktär.

Med hänvisning till ovanstående anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande interpellation:

Avser herr statsrådet att inom en snar

Interpellation om postgymnasial utbildning av icke traditionell akademisk art

framtid vidtagna åtgärder i syfte att minska trycket på icke spärrade fakulteter genom att stimulera utbyggnad av sådan utbildning efter studentexamen av icke traditionell art, som åsyftas i prognos- och planeringsgruppens PM av december 1962?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag ber att få erinra om att nästa arbetsplenum, onsdagen den 20 dennes, börjar kl. 10.00.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.25.

In fidem

K.-G. Lindelöw